

התקרב התראשון

אח ניומקי החפיות. הוא כלל לא יהיה נוכח כאשר יקבע אם ההצעה דחופה או לא. ברגע זה מונחת בנשיאות הצעה דחופה לסדרה היום, שהגשנו בקשר לאגרת שראש הממשלה שלחה לנשיא ארצות הברית.

היה זה מעשה מחריד ומוזעז, סטירת לחי למליוני יהודי ארצות הברית, והוא נעשה מלי התייעצות עם הכנסת, בלי לשאול את הכנסת. הגשנו הצעה דחופה לסדרה היום. האם יש איזה ספק מה תהיה ההכרעה על הנשיאות שנבחרה היום? אפילו לא ישאלו אותנו למה זה דחוף?

נבואה זו נתקיימה עוד באותו יום, כאשר נשללה דחיפת ההצעה. נאלצנו להעלותה כהצעה רגילה — דבר שדחה את השמעה דברינו לפחות שבוע.

בוגריו ואיסר - בלתי כשרים

בהקשר לענייני החוק והבטחון העליון רעיון, שזועזע ממש את אנשי המערך: שועדות הכנסת יורכבו לפי מומחיותם ורמתם של חבריה הכנסת, כך שכל חברי הכנסת ישובץ בועדות לפי כשרונותיהם, ולא לפי השתייכותו הפיאודלית-מפלגתית.

אורי אבנרי: ניקח את ועדת החוק והבטחון. כולנו יודעים שבעיני בסחון אין

ילדים, זוזו מכאן!



קריקטורה של זאב ב'הארץ'

הכנסת הזאת, המליאה הזאת, קיימת. כל ההכרעות נופלות בוועדת החוק והבטחון. אין צורך באישור של מליאת הכנסת.

האם יתכן, 26 חברי הכנסת שנבחרו — חלק מהם, על כל פנים — בגלל דעותיהם בענייני חוקי הבטחון, לא יהיו נוכחים בשעה שהכנסת תכריע בעניינים אלה?

האם ייתכן שחברי הכנסת כבוגריון לא יהיה נוכח? האם ייתכן שחברי הכנסת איסר הראל לא יהיה נוכח? האם ייתכן שאף חברי הכנסת אחר הרוגל ביישות הפלסטינית לא יהיה נוכח?

על סמך מה נקבעה תיקרה של נאמנות לפי גודל הסיעה אליה חברי הכנסת שייך? חבר הכנסת בוגריון היה מהימן בענייני בטחון כאשר היה שייך למפלגה מסוימת, ואיננו מהימן בענייני בטחון כאשר הוא שייך למפלגה אחרת. חבר הכנסת איסר הראל אולי מהימן בעיני מישהו כאשר היה ראש שירותי הבטחון, אבל, אוטומטית, נשללת ממנו המהימנות כאשר הוא שייך לסיעה בת ארבעה חברים.

אנחנו מכירים את הארתמטיקה של חברי הכנסת ברעם. אנחנו מכירים אותה מהכנסת הקודמת. אין לה שום ציוק. מוסדות הכנסת, תפקידם לשמש במה לויכוחים נוקבים על העניינים המסורים לידהם. העם רצה — כאשר הלך לבחירות — שכל ועדה תכלול את ההרכב החזק ביותר של מומחים לאותו שעה.

אם יש ועדה לענייני צבא ובטחון, צריכים להיות בה לפחות אותם חברים בבית הזה שלגבי שמכותם ונטינתם בעניינים אלה אין כל ספק, ותהינה דעותיהם אשר תהינה. באה הארתמטיקה של חברי הכנסת ברעם ואומרת שאין לזה שום שייכות. אם יש סיעה של איקס חברים שלאף אחד מחבריה אין נטיון או ידע כלשהו בענייני מסויים. היא חייבת בתוקף גודלה, להיות חברה באותה ועדה, ואם יש סיעה אחרת, קטנה יותר, שכל חבריה, נניח, מומחים באופן מיוחד לאותו ענין — לא תהיה מיוצגת.

נניח שהיתה בבית זה סיעה של המישה חברים שכל חבריה היו אלוף צה"ל. אותה סיעה לא היתה מיוצגת בוועדה לענייני צבא. לעומת זאת, סיעה שכל חבריה תלמידים ישיבה וגדולים בתורה, ובהיותם גדולים בתורה לא הספיקו לשרת בצה"ל — סיעה זאת תהיה אחרת לענייני הבטחון של הכנסת כלפי העם. זה אבסורד שאין דוגמתו.

לא שהחלוקה שלך, חברי הכנסת ברעם, אינה נכונה, אלא עצם דרך-החשבה שלך אינה נכונה. הכנסת צריכה לבחור באנשים בלי קשר להשתייכותם המפלגתית.

ההשתייכות המפלגתית לגבי סוגיה זו לא צריכה להיות מכרעת. יש לקבוע מי הם 19 החברים הנכונים לגבי ענייני צבא ובטחון. מי החברים הנכונים לגבי ענייני חוץ וכן הלאה. באופן מעשי הצענו להוסיף שלוש ועדות חדשות בכנסת: ועדה לחקיקת חוקה, ועדה לביקורת המדינה ועדה לענייני המרחב.

לבסוף הצענו הצעה סבירה ומתונה מאין כמוה, שאינה מפירה את יחסי הכוחות בכנסת. ההצעה: שכל סיעה תוכל לשלוח משקיף, בעל דעה מייצגת, לכל ועדה שאין היא מיוצגת בה. כלומר: שנציג סיעה כזאת יוכל להביע בה את השקפתו, אך לא להשתתף בהצבעה.

גם הצעה זו נדחתה. משה ברעם, שייצג את הסיעות הגדולות, הוסיף את עיקר דבריה התשובה שלו להתקפה מוחצת עליו.

כאשר הובא ההרכב הסופי של הוועדות לאישור, ביום הרביעי — נכחו באולם ששה חברי הכנסת. כחמישים חברי הכנסת אכלו באותה שעה ארוחת צהריים במנוון.

כבר ביום הראשון של הכנסת השביעית נקבעה דמותה. שולט בה הקארטל של שלוש סיעות — המערך, גח"ל והמפד"ל. לפחות שתי הראשונות הן גושים מונוליטיים, הכריזים ידיים לפקודה. עוד מוקדם לחרוץ דין על כל חברי הכנסת החדשים, אך כבר במבט הראשון ניתן לימר כי שתי הסיעות הגדולות אינן מרשימות ברמתן האנושית, למרות החילופים הרבים שחלו בהן. באו כעיקר אנשי מנגנון צייתניים ואפורים.

בכנסת תשלו השרירות של שני מנגנוני-המפלגות, שיאמרו אמן למעשי הממשלה. מול תופעה זו תתייצב באופוזיציה מוחלטת רק סיעה אחת — סיעת הכוח החדש. כל זה הוברר כבר בשבוע הראשון — כאשר היינו היחידים שהצבענו נגד בחירת היום, וכאשר נהלנו מאבק מילולי-דרמטי נגד מיבנה המוסדות של הכנסת החדשה.

נשיאות בלי אופוזיציה

בנאום-הבכורה שלו (מלבד הצעתו ההפגנתית, בישיבה הראשונה של הכנסת, לבזר כי כו"ר הכנסת, מפני ששום סיעה אחרת לא העמידה מועמד נגדי למועמד של המערך) הצביע שלום כהן על הזכות הסיודית של המיעוט. היה זה בזיון על בחירת סגני היושב ראש (שרגילים לקרוא להם "הנשיאות"). הקארטל הציע שכל הסגנים יהיו מטעם שלוש המפלגות הגדולות.

שלום כהן: בחוק החברות יש מושג ששמו — "מניעת עושק המיעוט". כלומר, בחברת מניות יש זכויות גם למיעוט, שאפילו הרוב אינו רשאי לעשוק אותו.

הרוב יכול למצות מלא זכויותיו. אבל אין הוא רשאי, על פי החוק, לעשוק את זכויות המיעוט.

עקרון זה אומץ גם במשפט המינהלי. ואם איננו טועה, בית-המשפט העליון אף קיבל אותו בדיון בפרשת הבחירות למועצת הרבנות הראשית של תל-אביב. אני חושב שהיה זה נאה, שבית-המוקדים אף הוא יאמץ את החוק הזה של צדק טבעי, ויפגין עליידי המעשה שאני אציע אותו, כי המיעוט — וזה מיעוט שנשלח לבית עליידי הכוחים — זכויותיו הסיודיות והצדק הסיודי שלו משריינים מפני עושק הרוב. על כן אני מציע שבהרכב של הסגנים של יושב ראש הכנסת ייוחד יצוג משרייני לסיעות הקטנות. וההרכב שאני מציע הוא כדלקמן:

מספר הסגנים ליושבראש הכנסת יהיה — המישה; שניים למערך, אחד לגח"ל, אחד למפד"ל וסגן ליושבראש אחד מטעם כל שאר הסיעות, שייסכימו ביניהן על נציג שיכהן ברוטציה.

אני מציע שני נציגים למערך, ולוא רק מן הטעם שהדבר יאפשר למנות סגן יושב ראש ערבי, דבר שלועדתנו מהווה תקדים נאה לאופייה הדמוקרטי של מדינת ישראל. ההצעה נדחתה, כמובן.

עצם בחירתו של סגן ערבי מלמד משהו על הדרך בה נודדים הרעיונות שלנו. ביום הראשון של הכנסת הקודמת הצעתי שיהיה לכנסת יו"ר, או לפחות סגן-יו"ר, ערבי, כדי שאחד מאנשי העמדת הייצוגית של המדינה יהיה ערבי.

או צחקו והתרגו — כשם שצחקו והתרגו הפעם כאשר העזנו להציג מועמד נגדי ליו"ר המפא"י. אולם באיחור של ארבע שנים (ומלחמה אחת) נתקבל הרעיון שלנו דאו לפחות תלקית.

אתרי נאומי של שלום כהן ניגש אליו פנחס ספיר, ושאל אותו אם הוא משפטן. היתה זאת מחמאה לאיש שהכין את החומר המשפטי לעומדתנו — אמנון זכרונ, החבר השלישי של סיעתנו הפועלת בכנסת.

שני סוגים של חברי כנסת

את המצב שהשתרר בכנסת מייד עם פתיחתה הגדרתי בנאום בו מחיתי נגד הרכב ועדות-הכנסת. לפי החלטת הקארטל של שלוש המפלגות, יהיו הן בלבד מיוצגות בכל הוועדות החשובות — לא רק בנשיאות, אלא גם בוועדת החוק והבטחון ובוועדת הכספים.

אורי אבנרי: אתמול היום נקבעת למעשה דמותה של הכנסת השביעית, אם היא תהיה חותמת-גומי...

קריאה: מפני שלא נבחרת ליושבראש?

אורי אבנרי: אתמול בחרתם ביו"ר. היום בחרתם בסגנים ליו"ר היום אתם מתכוון ניס להרכיב את ועדת-הכנסת, והתמונה הכוללת היא — הכרעה נגבי דמותה של הכנסת.

נקבע שהכנסת השביעית תהיה חותמת-גומי צייתנית בידי הממשלה שתקום. שתהיה מופרד לאישור פורמלי ותו לא. שכל דבר אשר יוחלט עליו במזכירות של שלוש מפלגות, תוך הידברות ביניהן, יאושר בכנסת אוטומטית על ידי תהליך פורמלי, ותהיה רעת הציבור כאשר תהיה, ותהיה רעת חברי הכנסת היושבים באן מאשר תהיה.

חברי הכנסת היושבים בכנסת הזאת, כמו בכנסת הקודמת, לא יצביעו לפי דעתם, אם דעתם תהיה שונה מדעת המפלגה. הם יזכרו מה קרה לאותם חברי הכנסת הקודמת אשר העזו פעם-פעמיים להצביע נגד דעת הממשלה, נגד דעת מזכירות המפלגה. חברי הכנסת החדשים בודאי יזכרו את הדוגמה הבולטת הזאת, יירשמו זאת על לוח ליבם.

למעשה נקבע שיש בבית הזה שני סוגים של חברי כנסת: סוג אחד, אליו נמנים 94 מחברי הכנסת, המיוצגים במוסדות הקובעים בבית הזה, ו-26 חברי כנסת שזכויותיהם בכנסת יהיו פורמליות בלבד. יהיה מותר להם לדבר כמליאה (אם מוחם הפורה של חברי הכנסת ברעם וחבריו לא ימצא תרופה גם לזה, ועל כך יש שמועות משמועות שונות). אבל מחוץ למליאה הם יהיו בכנסת צללים חיום.

בכל המוסדות הקובעים של הכנסת — נשיאות הכנסת, ועדת החוק והבטחון, ועדת הכספים ועודת הכנסת, לא ימצא מקומם. בכל מקום שט נופלות הכרעות אמיתיות בכנסת לא זו בלבד שהאופוזיציה לא תוכל להכריע, אלא גם לא להשפיע. טבעי שהאופוזיציה אינה יכולה להכריע, כי אחרת לא היתה אופוזיציה. האופוזיציה היא מיעוט. אבל, היא לא תוכל אפילו להשתתף בדיון ולהשמיע את דעותיה ואת הסתייגותיה, ולהאבק על דעותיה.

האגרת המחרידה לניסון

השתמשתי בהזדמנות זו כדי להעלות כבר בשבוע הראשון את פרשת השר של גולדה מאיר לנשיא ניסון — כדוגמה ממשית לשלילת זכות הביקורת של האופוזיציה.

אורי אבנרי: ניקח לדוגמה את נשיאות הכנסת, שכבר נבחרה. מהי משמעות העובדה שכלל סיעות האופוזיציה אין נציגות בנשיאות? פירוש הדבר שאם מישהו מהאופוזיציה מציע הצעה דחופה לסדרה היום, והנשיאות צריכה להחליט אם היא דחופה או לא, לא יוכל המגיש או חבר סיעתו אפילו לנמק בנשיאות